

BRIAN HINDLEY

Är den brittiska ekonomin ett misslyckande?

"När jag ser hur människan i England formats i anden av det politiska livet, hur engelsmannen, viss om sina lagars stöd, full av självtillit och omedveten om andra hinder än sin egen krafts begränsning, handlar utan tvekan och hämningar, hur han, inspirerad av känslan av att förmå vad som helst, otåligt betraktar de rådande förhållandena, städe på jakt efter det bästa, när jag ser detta känner jag ingen iver att fråga huruvida naturen har utrustat honom med hamnar eller givit honom kol och järn. Orsakerna till hans ekonomiska framgångar är inte alls att söka där: de finns inom honom själv."

Alexis de Tocqueville,
Journeys to England and Ireland (1833)

Ett halvt århundrade efter det att de Tocqueville skrev, kanske man fortfarande hade kunnat finna andra skarpsinniga fransmän som skulle ha givit uttryck för samma beundran. I dag är det omöjligt. Ingen fransman eller annan utlänning, skarpsinnig eller ej, betraktar den brittiska ekonomin som något att beundra. Inte heller skulle någon engelsman försöka framställa den som sådan.

De grundläggande dragen är välkända. För det första är tillväxttakten i den brittiska percapitainkomsten låg i förhållande till en stor del av den övriga världens. För det andra är förhållandet mellan arbetsmarknadens parter dåligt eller åtminstone säreget; det förekommer otaliga och oförutsägbara strejker, ofta av skäl som för en utomstående betraktare framstår som egendomliga. Slutligen har vi "stop-go"-cykeln, en uppenbar oförmåga hos den ena regeringen efter den andra att få till stånd smidiga övergångar mellan hög- och lågkonjunk-

turer. Därigenom har brittiska regeringar ofta på ett förödmjukande sätt tvingats av omständigheterna — och i synnerhet av betalningsbalansen — att göra sådant som de uppenbarligen inte har haft någon som helst önskan att göra.

Detta tretal kan orsaksmässigt ställas samman på många sätt och varje kombination brukar kryddas med hänvisningar till särskilda förhållanden i den engelska klasstrukturen med dithörande attityder och språkliga och utbildningsmässiga rekvisita. Ur mängden av analyser uppstår en ännu större mängd ordinationer. Innan vi övergår till dessa är det emellertid säkrast att något mera ingående beskriva den faktiska ramen för varje problem.¹

Tillväxttakten

Huruvida den brittiska tillväxten skall anses vara "låg" eller inte är en fråga om perspektiv. Ehuru den är låg i förhållande till en stor del av den övriga utvecklade världen är den *inte* låg ur brittiskt historiskt perspektiv. Under tioårsperioden 1955 till 1965 växte den brittiska produktionen med 2,5 procent per år och sysselsatt. Att döma av historiska data, uppnåddes denna tillväxttakt under 1870- och 1880-talen, men inte under någon annan tid och den brittiska tillväxttakten under efterkrigstidens tre årtionden har överstigit vad som uppnåtts

¹ Den mest lättillgängliga och fullständiga överblicken och analysen av den brittiska ekonomin finns hos Caves [1968].

BRIAN HINDLEY är professor i nationalekonomi vid London School of Economics. Han är i sin forskning inriktad på internationell ekonomi och penningteori och har under 1974 varit gästforskare vid Institutet för internationell ekonomi i Stockholm.

under alla tidigare perioder av jämförbar längd [Deane-Cole 1962, s 143 och 282].

Dessutom är de snabbt växande ländernas snabbare tillväxttakt inte någon ny företeelse. Uttryckt som tillväxttakt i nettoprodukt per sysselsatt i tillverkningsindustri och övrig industri (vilket eliminerar en stor del av effekterna av överföringen av arbetskraft från lågproduktiva sysselsättningar i jordbruket till höggroddativ tillverkningsindustri) har t ex Västtyskland och Sverige överträffat Storbritannien under de senaste hundra åren. Även Förenta staterna har gjort detta, ehuru i mindre iögonfallande grad. Storbritanniens resultat efter andra världskriget har visserligen inneburit en förbättring av dess historiska resultat, men andra länder har också förbättrat sina (ehuru Sverige i detta avseende är något av ett undantag). [Phelps Brown 1971.]

Det nya är att *nivån* för den brittiska inkomsten per capita har fallit under övriga Västeuropas. Storbritannien inledde sin industriella tillväxtprocess tillräckligt långt före övriga Europa för att dess percapitainkomst under mycket lång tid skulle förbli högre än det övriga Västeuropas, trots den snabbare tillväxttakten där. Detta är inte längre fallet. Storbritannien har nu den lägsta percapitainkomsten i Västeuropa och om den nuvarande utvecklingen fortsätter kommer Sydeuropa också att gå förbi under nästa årtionde eller det därpå följande.

Den historiska stabiliteten i de relativa tillväxttakterna eliminerar två hypoteser — eller minskar åtminstone deras trovärdighet.

Vi syftar därvid på två hypoteser som båda tidigare varit mycket omhuldade i Storbritannien. Enligt den första förklaras den högre tillväxten i Europa av att Europa kunnat inhämta Storbritanniens försprång i fråga om produktionsteknik. Med denna hypotes har Förenta staterna alltid måst behandlas som ett specialfall: nu när Europa kommit i kapp och fortfarande växer snabbare, är den i stort sett ohållbar. Den andra hypotesen, som byggde helt på erfarenheter från efterkrigstiden, skyllde Europas snabba tillväxt på återhämtningen efter andra världskrigets förödelse, vilken var större

på kontinenten än i Storbritannien. På samma grunder är också denna nu bankrutt.

Förhållandena på arbetsmarknaden

Det särdrag på den brittiska arbetsmarknaden som är mest slående för europeiska betraktare är att fackföreningarna är organiserade efter yrkestillhörighet och således plågas av problemet med demarkationsregler. Varje arbetsplats kan ha medlemmar ur flera fackföreningar och var och en av dessa har sina demarkationsregler, som fastställer vilka jobb som hör till en viss fackförenings område och inte får utföras av medlemmar i någon annan. Detta skapar de beryktade situationer där arbetare som behöver få ett jobb utfört och är fullt kapabla att utföra det, ändå står sysslolösa därför att ingen tillhör den fackförening som "äger" jobbet, medan dennas medlemmar är fullt upptagna på annat håll. Dessutom skapar demarkationsreglerna lätt motsättningar mellan fackföreningarna som kan leda till strejker. Sannolikheten för detta ökar, när ny produktionsteknik införs, som kräver nya demarkationsregler som måste accepteras av alla inblandade fackföreningar. Kostnaden för förändringen uttryckt i den företagsledartid som går åt för att förhandla fram överenskommelser som kan accepteras av alla parter med intresse av och makt att påverka situationen kan vara mycket stora: introduktionen av effektivare teknik kommer oundvikligen att fördröjas och kan visa sig inte vara värd sitt pris.

Detta beteende är så irrationellt (om man antar att brittiska arbetare primärt är intresserade av att öka sina möjligheter att förfoga över marknadsförda varor och tjänster), att man alltför lätt fascinerar av det och blir benägen att överdriva både motsättningarna på arbetsmarknaden i allmänhet och den roll som fackföreningarnas uppbyggnad på yrkestillhörighet spelar därvidlag. Under de två gångna årtiondena har den brittiska ekonomin inte legat sämst till bland utvecklade länder i fråga om arbetstid förlorad på grund av fackliga konflikter (även om den gjort sitt bästa för att upp-

Tabell 1. Förlorade arbetsdagar på grund av strejk; per tusen anställda och år

	1955—64	1965—69	1970	1971	1972
Storbritannien	294	157	444	565	997
Belgien	498	72	382	328	93
Kanada	597	655	830	355	931
Frankrike	336	125 ^a	85	213	181
Västtyskland	703	6	4	171	3
Italien	875	824	1 117	794	1 064
Japan	391	68	77	118	101
Nederländerna	53	^b	58	21	29
Sverige	14	25	40	217	3
USA	1 044	487	844	601	318

^a 1968 utelämnat på grund av att siffror saknas.

^b Siffrorna inte omedelbart tillgängliga.

Källor: 1955—64: Caves, [1968] s 333. Övr. år: I.L.O. Year Books.

nå denna hedersplats under de senaste två, tre åren). Tabell 1 ger de relevanta siffrorna.

Dessa siffror är emellertid missvisande som indikator på den totala effekten av aktioner på arbetsmarknaden. I Förenta staterna tenderar tex strejker att uppträda i slutet på en treårig avtalsperiod. Riskerna för avbrott i produktionsflödet är därför väl kända och effekterna kan i stor utsträckning mildras genom lagerförändringar. I Storbritannien däremot är en stor del av strejkerksamheten omöjlig att förutsäga och har helt annorlunda, långt mera förödande effekt. År 1966 uppskattade det brittiska industriförbundet i en rapport till den statliga utredningen om arbetsmarknadens organisationer att "inofficiella aktioner", dvs vilda strejker som satts i gång av lokala ledare utan sanktion av något fackförbund, svarade för 90 procent av alla arbetsnedläggelser och 70 procent av all tid som förlorats genom fackliga konflikter.

Detta problem är huvudsakligen oberoende av rivaliteten mellan fackföreningarna, ehuru det kanske förvärras av denna, och hänger otvivelaktigt närmre samman med ett annat drag som utmärker den brittiska fackföreningsrörelsen: klubbordförandens* självständighet. Klubbordföranden är den fackföreningsfunktionär som representerar arbetarna på en speciell avdelning på en arbets-

plats och väljs direkt av dem. Ofta har han mera stöd av dem som valt honom än vad fackförbundsrepresentanterna har och har följaktligen makt att inleda en strejk utan stöd eller godkännande av fackförbundet. Ibland inleder han strejker i öppet trots mot fackförbundets offentligt uttalade önskningsar.

Traditionellt har de avtal som ingåtts av fackföreningar i Storbritannien inte betraktats som juridiskt bindande för fackföreningen i fråga och i synnerhet inte för dess lokala funktionärer, klubbordförandena, som därför är fria att strejka i vilken fråga som helst, vare sig det finns ett avtal mellan fackförbundet och arbetsgivaren eller ej. *The Industrial Relations Act* av år 1971, som i många avseenden liknar den lagstiftning som föreslogs av Wilsons tidigare regering men som denna lät falla på grund av påtryckningarna från fackföreningsrörelsen, har till syfte att minska klubbordförandenas makt genom att införa juridiskt bindande avtal i den brittiska arbetslagstiftningen. Att tillämpa denna lag gentemot motsträviga klubbordföranden skulle i sista hand innebära att man tillgriper fängelsestraff, vilket har skapat stor bitterhet bland fackföreningsmän. Wilsons nya regering presenterade ett förslag om att upphäva denna lag den första maj 1974.

Den ryckiga konjunkturpolitiken

Varje land som upprätthåller en fast växelkurs kan hamna i yttre obalans. De

* Klubbordförande har här valts som översättning av "shop steward", trots de skillnader mellan de båda begreppen som framgår av texten (övers anm).

flesta länder har under någon tid tvingats ta till kraftåtgärder för att återställa jämvikten. Utmärkande för Storbritannien före det flytande pundets tid var emellertid att valutakriserna har varit häftiga och kommit tätt. Sådana kriser uppkommer som bekant emedan spekulanter satsar sina pengar på en devalvering, därför att de inte tror att regeringen skall ta på sig de ekonomiska och politiska kostnaderna som är priset för att bevara den rådande pariteten. Denna tro var riktig i princip, men, med undantag för november 1967, då den enda brittiska devalveringen efter 1949 genomfördes, fel i praktiken. Av något skäl valde den ena brittiska regeringen efter den andra att hålla fast vid pariteten i hopp om att komma till rätta med betalningsbalansunderskottet genom försiktiga tillämpningar av huvudsakligen ineffektiva åtgärder, vilket slutligen tvingade dem till efterfrågebegränsningar i större skala än som hade varit nödvändigt om effektivare åtgärder genomförts tidigare.

Under det gångna årtiondet har det endast förekommit en enda verklig åtstramning, men denna varade nästan halva årtiondet, under åren på båda sidor om devalveringen 1967. Problemet med den yttre balansen undanröjdes genom att pundet gjordes flytande 1972. Heaths regering förde emellertid en expansiv politik ("going for growth") vilket medförde ett budgetunderskott på nära 4 miljarder pund och en penningmängdsökning i en takt på nära 30 procent per år. Detta följdes av ett handelsbalansunderskott som saknar historiskt motstycke (i huvudsak finansierat genom att lokala myndigheter och den statliga industrin lånar på eurovalutamarknaden) och en hög och accelererande inflationstakt. Ännu en åtstramning kan nu komma att tvingas fram, nu av politiska snarare än av ekonomiska orsaker, främst genom allmänhetens ovilja mot inflation och misstänksamhet mot handelsbalansunderskottet.

Botemedel

De föreslagna botemedlen (iakttagare av den brittiska ekonomin kommer nästan alltid till slutsatsen att botemedel be-

hövs) faller under två huvudrubriker, vilka har sin grund i olika uppfattningar om vad som är fel. Dessa skulle kunna kallas den strukturella skolan och den sociologiska.

Den strukturella skolan bygger på den genetiskt rimliga tesen att brittiska arbetares och företagsledares nedärvda egenskaper inte i grunden är annorlunda än deras europeiska kollegers. Enligt detta synsätt kan den brittiska ekonomins prestanda snabbt föras upp till europeisk nivå genom en förändring av dess struktur: snabbare innovationstakt, mera planering, strukturomvandling i näringslivet, bättre företagsledarutbildning, rationellare uppbyggnad av fackföreningsrörelsen, inträde i EG ("en kalldusch av konkurrens") osv. Times placerade sig definitivt i strukturalistlägret genom att nyligen på ledarplats kräva 20 miljarder pund i offentliga medel till modernisering av den brittiska kapitalstocken (som inte förstördes under andra världskriget, som fallet var med det lyckligare lottade Västtyskland).

Medlemmar av den sociologiska skolan skyller å andra sidan den brittiska prestandan på särskilda brittiska karaktärsegenskaper och i sista hand på särdrag i det brittiska samhället. Enligt deras sätt att se kan ingen snabb och enkel förändring av den organisatoriska uppbyggnaden få någon större effekt på resultatet. För detta behövs en grundlig omvandling av samhällssystemet, och även om en sådan genomförs kommer effekterna troligen endast sakta; i en takt som det är lämpligare att mäta i generationer än i år. Tillväxttakternas historiska stabilitet anses tex av den sociologiska skolan tyda på att Storbritanniens låga tillväxt har djupare orsaker än den nuvarande brittiska politikens misslyckande. I sin tur innebär detta att tillväxttakten inte är mottaglig för förändringar i den nuvarande brittiska politiken.

Strukturalisterna kan emellertid anföra en del som talar för deras åsikter. Beräkningar tyder på att kapitalinsatsen per sysselsatt är lägre i Storbritannien än i något annat EG-land utom Italien [Caves m fl 1968, s 272] och detta är förenligt med tesen att den låga brittiska inkomsten beror på att kapitalstocken är

för liten och för gammal. Samma studie kommer fram till att den relativt långsamma brittiska tillväxten i stort sett "förklaras" (i statistisk mening) av sådana saker som arbetskraftens övergång från jordbruk till tillverkningsindustri (en process som är praktiskt taget avslutad i Storbritannien och därför inte utgör någon ytterligare tillväxtpotential), av den ganska långsamma förändringen av den brittiska arbetskraftens utbildningsnivå och av den långsamma förändringstakten för kapital per sysselsatt i Storbritannien jämfört med övriga Europa.

Det som frågan gäller mellan strukturalister och "sociologer" är emellertid orsakssambandets riktning. Är t ex den låga nivån och förändringstakten för kapital per sysselsatt i Storbritannien i förhållande till Frankrike och Västtyskland orsaken till låg inkomst och inkomstillväxt eller är det någon tredje faktor som bär skulden till båda? Strukturalisterna (t ex Times) måste hävda att den låga kapitalstocken är orsaken; men denna inställning blir svårare att försvara om man studerar fakta i målet noggrannare. En brittisk arbetstimme kostar mindre än t ex en arbetstimme av lika kvalificerad västtysk arbetskraft. Om den brittiska arbetskraften hade samma kvalitet — dvs om brittisk arbetskraft producerade lika mycket med samma kapitalutrustning — skulle arbetskostnaden för varje produktionsprocess vara lägre i Storbritannien än i Västtyskland. Om priset på produkten vore det samma för producenter i båda länderna skulle investeringens lönsamhet följaktligen vara högre i Storbritannien än i Västtyskland. Men i själva verket tycks avkastningen på kapital vara högre i Västtyskland än i Storbritannien. Undersökningar som visar att den genomsnittliga avkastningen på aktiekapital är högre i Västtyskland än i Storbritannien kan naturligtvis bemötas med att detta beror på att den brittiska kapitalstocken är äldre. Men brittiska företag som konkurrerar med västtyska på en tredje marknad (där priserna troligen är lika för båda), tycks inte kunna konkurrera ut sina rivaler på den internationella kapitalmarknaden. Multinationella företag som väljer lokaliseringssort för tillverkning av produkter

som skall exporteras, föredrar inte Storbritannien framför Europa och ingen väntar sig på allvar att avskaffandet av tullar mellan Storbritannien och EG kommer att leda till att investeringarna flyttar över från EG till Storbritannien (den verkliga faran, som ligger bakom mycket av den brittiska vänsterns motstånd mot EG-medlemskap är i själva verket att investeringarna kommer att flyttas i motsatt riktning). Mot denna bakgrund verkar påståendet att den brittiska arbetskraften får lägre inkomst trots sin likvärdiga kvalitet på grund av att kapitalet per sysselsatt är lågt, mindre sannolikt än hypotesen att orsakskedjan går från relativt lågt kvalificerad arbetskraft till ett lågt kapitalvärde per anställd. Givet att brittiska arbetare är genetiskt likvärdiga med kontinentala verkar det troligt att försöken att förklara varför brittisk arbetskraft har låg kvalitet måste bygga på sociologiska faktorer.

Vidare har Denison och Ulman (båda i Caves m fl [1968]) givit bekräftelse på att orsakskedjan går från låg kvalitet på arbetskraften till lågt kapitalvärde per anställd. Denison har beräknat en produktivetsresidual för de länder som ingick i hans undersökning. Därmed avses den produktivitet som var oförklarad efter det att alla viktigare faktorers inverkan hade beaktats. Uttryckt som procent av den amerikanska var produktivetsresidualen år 1960 77 i Västtyskland, 74 i Frankrike, 74 i Belgien, Danmark och Norge, 70 i Italien och Nederländerna och 66 i Storbritannien [Denison s 276, Lloyd Ulman s 341]. Dessa siffror är förenliga med många hypoteser: en är att européer i allmänhet arbetar mindre hårt eller mindre effektivt än amerikaner och att briterna arbetar minst hårt och minst effektivt av alla de européer som ingick i undersökningen. Eftersom kapital per capita, utbildning osv har beaktats vid beräkningen av produktivetsresidualen tenderar detta material att tala för den sociologiska skolan. Det är emellertid inte helt övertygande. Denison tar upp de troliga följderna av de brittiska fackföreningarnas motstånd mot förändringar och berör en annan hypotes som tilltalar många strukturalister, nämligen att en reform av fackföreningsrörelsens

struktur, som undanröjer ett viktigt hinder för effektivitet och innovationer, kan ge hög utdelning i form av tillväxt.

Det är säkerligen riktigt att de brittiska ekonomiska resultaten skulle förbättras, om den brittiska arbetsstyrkan vore sådan till sin karaktär att arbetarna skulle acceptera en rationellare fackföreningsstruktur så snart man påpekat för dem att den nuvarande är irrationell och berövade dem inkomster. Men detta är uppenbarligen en helt annorlunda tes. Ty strukturalisterna hävdar att om den nuvarande brittiska arbetsstyrkan skulle ställas inför ett direkt val mellan t ex västtyska löner och arbete och nuvarande brittiska löner och arbete, så skulle de välja det förra och att de hindras från att göra detta av sina tjurskaliga och oersonliga fackföreningar.

Fackföreningsmedlemskap i Storbritannien är emellertid varken så omfattande eller så likformigt att fackföreningarna utövar något dominerande inflytande på arbetsstyrkans beteende.² Få besökare i Storbritannien imponeras av effektiviteten hos icke fackföreningsanslutna på kontor, hotell och i butiker. Men även om man antar att fackföreningarna faktiskt har ett dominerande inflytande, kan det då verkligen vara sant att brittiska arbetare inte inser att de skulle tjäna mera om de arbetade hårdare? Och om brittiska arbetare ville arbeta hårdare, skulle detta då verkligen inte återspeglas i fackföreningarnas politik? Brittiska företagsledare och försäljare är inte kända för att sprudla av vitalitet och effektivitet och de grupperna är förvisso medvetna om att de kan välja mellan ett lugnt liv och inkomster. Det är möjligt att brittiska arbetare som ställs inför detta val skulle välja Västtyskland (ehuru brittiska arbetare som far dit tenderar att komma hem ganska snabbt igen). Men den uppenbara alternativa förklaringen är att de föredrar brittiska löner och arbetsförhållanden: lite rundsnack på jobbet, långa tepauser, att småjävlas lite med arbetsledningen. Orsakskedjan går då från de brittiska arbetarnas preferenser till den brittiska arbetskraftens speciella egenskaper.

² Omkring 43 procent av arbetsstyrkan var fackföreningsanslutna år 1960. Antalet har sjunkit på senare tid.

Detta kan framställas annorlunda: den brittiska ekonomins relativa prestanda är förenlig med att de brittiska arbetarna väljer att arbeta i en takt som utgör en bråkdel α av den västtyska takten. Givet α är det lätt att konstruera modeller där jämviktswärdena på den brittiska kapitalinsatsen per capita, produktionen per capita och lönenivån alla uppgår till α av motsvarande västtyska storheter.³ Om t ex den brittiska kapitalinsatsen per sysselsatt var större än α gånger den västtyska skulle avkastningen på kapital vara mindre i Storbritannien än i Västtyskland och det internationella kapitalets rörlighet skulle minska investeringarna i Storbritannien i förhållande till Västtyskland till dess att α återställades.

Ett givet värde på α innebär att den brittiska och västtyska produktionens tillväxttakt vid jämvikt är densamma: snabbare västtysk tillväxt kan endast förklaras med bristande jämvikt. Det är emellertid troligt att när inkomsterna stiger, så kommer en del av ökningen att användas till ökad fritid snarare än till köp av marknadsförda varor och tjänster. En lägre jämviktstakt för tillväxten av produktionen per capita i Storbritannien skulle då kunna bli resultatet om brittiska arbetare använder mera av inkomsthöjningen på att "ta det lugnt på jobbet" än västtyska arbetare. Detta skulle i sin tur kunna innebära att när den västtyska inkomsten ökar så minskar

³ Det enklaste fallet skulle vara det med samma produktionsfunktioner i ekonomierna och där produktionen berodde på insatsen av arbetstimmar av standardiserad kvalitet men inte alls på antalet personer som behövdes för att få till denna insats. Alltså skulle 100 västtyskar som arbetar 40 timmar i veckan vara ett perfekt substitut i produktionen för 100/α engelsmän som arbetar 40 timmar i veckan.

För att klargöra huvudfrågan antar vi att de brittiska och västtyska ekonomierna framställer samma vara (som de båda exporterar till övriga världen) och bortser därigenom från de komplikationer som följer av många varor och produktionsprocesser med olika kapitalintensitet. I detta senare fall skulle ett land kunna specialisera sig på kapitalintensiva processer varvid kapitalintensiteten i ett land inte längre skulle behöva stå i relationen α till kapitalintensiteten i det andra. Lönerna skulle emellertid göra detta och modellens allmänna slutsatser skulle således bevaras.

värdet på α vilket innebär en lägre jämviktstillväxttakt i Storbritannien.

Den sociologiska aspekten av detta — ovanstående är naturligtvis en formalisering av det synsätt som jag har kallat den sociologiska skolan — ligger i förklaringen av de olika val mellan fritid/långsammare arbetstakt/ penninginkomst som görs av engelska och västtyska arbetare. Det skulle leda för långt från ämnet att tränga in i var och en av det stora antal varierande och intressanta hypoteser som är tänkbara. Jag nöjer mig med att konstatera att de skulle bygga på alla de särdrag i den brittiska samhällsstrukturen som har varit en källa till munterhet för den övriga världen, vare sig brittena just då var framgångsrika eller ej.

Vilka nu detaljerna i förklaringen än är, så kan man ställa frågan: om brittiska arbetare *vill* arbeta mindre effektivt (mätt med amerikanska och europeiska mått) varför skulle de inte få det? Om de väntade sig att göra detta och få samma penninginkomst som sina amerikanska och europeiska kolleger, skulle det naturligtvis vara absurt. Om de inte har information om att denna möjlighet inte existerar eller om de har den och på något sätt hindras från att välja det höginkomstalternativ de skulle föredra⁴ då bör situationen rättas till. Men antag att de har informationen och väljer låglönealternativet övertygade om att en större och blankare bil är en dålig kompensation för mindre rundsnack på jobbet, vem kan då klaga?

Detta måste klart skiljas från teser av typen klasstrukturen måste förändras *därför* att en höginkomstpreferens då skulle uppstå. Det är mycket möjligt att

⁴ Det är otvivelaktigt sant att vissa omständigheter skulle kunna leda till att de brittiska arbetarna valde höginkomstalternativet (om de nu verkligen föredrar låginkomstalternativet). Jag vet inte riktigt vad detta skulle innebära: strängare pottränning i barndomen eller raserande av kvardröjande feodala och aristokratiska klasstendenser? Analysen i texten leder till slutsatsen att, vilka orsakerna till deras värderingar än är, så skall dessa ges möjlighet att komma till uttryck. Om detta hindras av någon institution (t ex om fackföreningarna tvingar alla att arbeta sakta när de i själva verket föredrar att arbeta snabbt) så bör denna institution reformeras.

den brittiska klasstrukturen bör reformeras. Men att göra detta på *denna* grund är att hävda att det är önskvärt att brittena antar vissa preferenser snarare än några andra. Utan tvivel kan ett sådant påstående vara berättigat (ehuru att göra detta enbart av hänsyn till den materiella välfärden kan förefalla väl krasst). Ett sådant påstående avslöjar emellertid ett helt annorlunda politiskt tänkande än det vi vanligen tillåter oss. Genom att tillmäta iakttagarens preferenser (som naturligtvis också formas av rader av psykologiska och sociologiska faktorer) en större giltighet än de iakttagas, kommer man mycket nära ett patriarkaliskt eller till och med ett totalitärt tänkande.

En lättare fråga är: vem är det som klagar? Svaret är (om vi går på rent egoistiska grunder): de vars verksamhetsfält och inflytande är beroende av den brittiska ekonomins styrka och tyngd i världen.

Den som har förhoppningar om att bli premiärminister i Storbritannien om 10 till 15 år kan se fram emot att styra ett land vars BNP är hälften så stor som Frankrikes eller Västtysklands och väsentligt mindre än Italiens. Hans makt och inflytande kommer i stor utsträckning att vara beroende av just sådana faktorer och det är därför troligt att han föredrar att den brittiska tillväxttaktan är snabbare i förhållande till den övriga världens. Detta gäller också för andra politiker, högre statstjänstemän, folk i ledande befattningar i allmänhet, akademiker, journalister, ledarskribenter på Times osv.

Denna preferens förklarar i viss mån en skillnad mellan inhemska och utländska iakttagare av den brittiska ekonomin. Utlänningar accepterar i stort sett att brittena är lata och när de söker efter en förklaring till *detta* faktum hamnar de i sociologin. Sådana förklaringar är också vanliga bland britten, men man bör lägga märke till att även om enskilda britten har sina egna bestämda åsikter om klasstrukturen, så är det normalt inte den ekonomiska prestandan som är det främsta av deras skäl till att de vill förändra eller behålla den. Den strukturella skolan har emellertid nästan uteslutande brittiska medlemmar. Detta är naturligt: sociologiska faktorer är kom-

plicerade saker, som ger upphov till svåra principiella problem och är mindre tillgängliga för ekonomiskt politiska lösningar. Strukturella faktorer däremot kan angripas med rättframma administrativa och politiska medel.

Det gångna årtiondets båda brittiska premiärministrar har varit medvetna om tillväxtproblemet och har försökt komma till rätta med det med politiska och administrativa medel. Under sin framgångsrika valkampanj 1964 talade Wilson om "den rödglödade tekniska revolution" som skulle komma i Storbritannien under hans regeringstid. Som utvecklingen blev (det nu avsonnade *Department of Economic Affairs* och det likaledes avsonnade *Industrial Reorganization Corporation*, olika sorters stöd till teknisk utveckling) hamnade man på den ljumma sidan av det rödglödade, och revolutionen avbröts i alla händelser snart av kraven på att upprätthålla pundpariteten. Tillväxt var ett framträdande skäl till entusiasmen för EG, både hos Wilson under hans förra ämbetsstid och hos Heath, ehuru ingen av dem förklarade varför medlemskap kunde väntas leda till snabbare tillväxt. Heaths efterfrågestimulans motiverades så småningom på samma sätt. Eftersom medlemmarna i hans regering inte kunde se några uppenbara skäl till att inte Storbritannien skulle växa lika snabbt som Frankrike eller Västtyskland, var de benägna att hävda att en fortsatt expansion av efterfrågan skulle leda till ökad produktion snarare än till inflation.

Med tanke på den brittiska administrativa klassens intressen kan man vänta sig flera sådana episoder och förvisso också mera direkta ingripanden i ekonomin i tillväxtens intresse. Regeringen antyder ibland att den lämnats i sticket av det brittiska näringslivet (ehuru om det närmast är arbetarna eller företagsledarna beror på vilket parti som sitter vid makten). Och det ligger verkligheten nära till hands att se situationen som en samtida version av sagan om den vackre visionäre fursten, som inte kunde utnyttja sin förmåga till fullo på grund av den tröga karaktären hos de bönder som bodde i hans rike, och som endast kompenserades av att hans rykte aldrig skulle behöva riskeras i en konfrontation

mellan vision och verklighet.

Enligt det sociologiska synsättet har politiska och administrativa ingrepp av standardtyp liten effekt på den brittiska ekonomin och det är lika troligt att de får en negativ effekt som att de får en positiv. Detta innebär inte att sådana ingrepp kommer att bli mera sällsynta. Det är lättare för en regering att lägga till än att dra i från och det är därför troligt att försöken kommer att intensifieras.

Är då den brittiska ekonomin ett misslyckande? Svaret beror på om det brittiska resultatet kan sägas återspegla britternas preferenser. Om detta är fallet kan den inte i någon relevant mening sägas vara ett misslyckande. Vilken kapitalistisk ekonomi som helst skulle förmodligen kunna öka sin produktion genom att kräva att dess arbetare skall arbeta tio timmar om dagen sju dagar i veckan. Det vore emellertid absurd att betrakta en ekonomi, som lyckades genomdriva sådana regler, som mera framgångsrik. Dess arbetare har andra spel att spela än det att ständigt skaffa sig marknadsförda varor och tjänster och att undertrycka dessa spel, vilka de än är, är inte något tecken på framgång. Om sanningen är att brittiska arbetare och företagsledare vill spela spel som inte kräver så mycket marknadsförda varor och tjänster, så kan den brittiska ekonomin inte betraktas som ett misslyckande.

Översättning: Kerstin Lundgren

Referenser

- Caves, R. E., mfl [1968], *Britain's Economic Prospects*, The Brookings Institution
- Deane, P. och Cole, W. A., [1962], *British Economic Growth 1688—1959*, Cambridge
- Phelps Brown, E. H., [1971] "Labour Policies: Productivity, Industrial Relations, Cost Inflation" i *Britain's Economic Prospects Reconsidered*, utg Sir Alec Cairncross, London